

VOORAF

DICK DE JONG

Het is nog vroeg in de morgen. Hier en daar hangt een mistbank, soms drijft nevel over het land. In de verte staat een koe. Als ik dichterbij kom zie ik er veel meer.

Wat leven we toch in een prachtige streek. Me dat realiserend, laat het me niet los, dat heel veel mensen die elke dag in de polder komen, zich dat helemaal niet bewust zijn. Ze hebben er niet alleen weinig oog voor, maar ervaren ook niet de waarde die het veenweidelandschap heeft. Een boerenlandschap dat wij als rentmeesters behoren te beheren. Dat we in stand moeten houden, voor hen die na ons komen...

Detail uit de expositie 'Denkend aan Holland'.

DE (JAAR)MARKT

INLEIDING

Markten speelden in het verleden een belangrijke rol bij de regionale handel, ook op het platteland. Tegelijkertijd was de markt een ontmoetingsplek, waar de plattelandsbewoners naar uitkeken. Eindelijk eens even uit de sleur van alledag. Onderstaand artikel is gebaseerd op een algemene situatie. Dit neemt niet weg dat veel ook van toepassing was bij ons in de buurt.

VET VEE, PRIJSBEESTEN EN HANDJEKLAP

De markt is vanouds de plek om zaken te doen, om plezier te beleven of aan een liefje of een jonker te geraken. De markt bood mogelijkheden tot verkoop en inkoop tegelijk. Eeuwenlang speelden (jaar- en vee)markten een cruciale rol in de plattelandseconomie van West Europa. Volgens sommige historici gaat de oorsprong van de markten zelfs terug tot de Romeinse tijd. Het overgrote deel van de jaarmarkten ontstond echter in de middeleeuwen, in de tijd dat de dorpen en steden zich volop ontwikkelden. Markten vonden vaak plaats op de feestdag van de lokale patroonheilige of op de wijdingsdag van de plaatselijke kerk. Deze kerkwijding of kercmesse was een dag waarop het dorp feestte. En waarop marktkramers profiteerden van de drukte om hun waren te verkopen. Later evolueerde dit feest tot de kermesse of tot de huidige kermis.

HANDEL

Sommige jaarmarkten duurden één tot twee dagen, andere wel verschillende weken. Ze speelden een belangrijke rol in de toenmalige economie, die sterk door het platteland en landbouwactiviteiten werd gekleurd.

Middeleeuwse markt (onbekend schilderij).

Het leeuwendeel van de bevolking leefde op het platteland. Steden waren veeleer kleinschalig en bewoningscentra bevonden zich op relatief grote afstand van elkaar.

Handel voeren was niet altijd eenvoudig en zeker geen dagelijkse activiteit. Boeren verkochten op de markten hun overschotten aan elkaar, aan particulieren, stadsdiensten, kloosters en abdijen. Het ging daarbij
Onder meer om graan, boter,

vis, groenten, fruit, vlees en wild. Ambachtslieden, handelaars en kooplieden schaften er zich grondstoffen aan, zoals wol, huiden en metalen om hun eigen nijverheidsproducten te kunnen maken. Vrouwen kochten er huishoudartikelen en konden er ook producten vinden die moeilijk te verkrijgen waren in eigen dorp of regio, zoals specerijen, suiker, wijn, citrusvruchten en olie.

HANDEL IN VEE

Sommige jaarmarkten genoten in de middeleeuwen en vooral later een bovenlokale reputatie. Tijdens de jaarmarkten wisselden niet alleen levensmiddelen en huishoudartikelen van eigenaar. Ook dieren en vee werden er verhandeld. Net zoals nu waren de dieren waarschijnlijk ook al in de voorbije eeuwen een publiekstrekker. Mensen kwamen zich graag vergapen aan indrukwekkende stieren, veelbelovende kalveren en vette varkens, getuige ook de vele etsen en schilderijen van markttaferelen. Diezelfde dieren werden ook verhandeld in de steden of centrumplaatsen. De veemarkten zorgden niet alleen voor heel wat bedrijvigheid in de stad, maar ook voor overlast omdat slachters en beenhouwers hun activiteiten midden in het centrum ontpleiden. Het vee moest door de soms smalle straten naar een centraal plein, de eigenlijke veemarkt worden geleid. Daarnaast was er ook veel lawaai- en geurhinder. In de zestiende en vooral de zeventiende eeuw werd de functie van de markt wat minder omdat er veel meer dan voorheen onderling werd

De Gorcumse veemarkt in de Haarstraat.

Verhandeld. Vanaf de achttiende eeuw kenden de jaarmarkten een nieuwe bloei. Waarschijnlijk door de stijgende plattelandsbevolking, die na een trek uit de steden meer dan verdubbeld was. Hierdoor steeg de vraag naar vlees, maar ook andere producten.

DE IDEALE JAARMARKT

De organisatoren van een markt wilde veelal concurrentie te slim af zijn. Er was een goede locatie nodig om de dieren te kunnen presenteren, te voeden en te drinken te geven. Voorts was het tijdstip belangrijk. Op het einde van het jaar werden traditioneel heel wat dieren voor de slacht verkocht, omdat overwinteren lange tijd niet evident was door het beperkte aanbod van veevoerders. Als de oogst binnen was en minder werk op de boerderij, kreeg men meer tijd voor 'een dagje uit', om zich op de jaarmarkt te ontspannen.

Maar een voorjaarsmarkt had ook zijn voordelen. De donkere winter was ten einde en velen snakten naar de lente. De verstrooiing die de jaarmarkt bracht was welkom. Bovendien begon voor de landbouwers een nieuw seizoen en konden nieuwe werktuigen kopen, zaaizaad, plantgoed of nieuwe fokdieren. Nog een belangrijke

troef was de centrale ligging en een goede bereikbaarheid via de weg, het water of later via het openbaar vervoer. Dat was zeker een meerwaarde.

Ook de op een markt aanwezige ontspanningsmogelijkheden waren belangrijk. Er waren ook muzikanten, vertellers en artiesten nodig om veel volk op de been te brengen. Jaarmarkten waren sociale evenementen. Bij uitstek het moment om te feesten, een pint te drinken en het andere geslacht te ontmoeten.

Willem de Zwart: veemarkt te Laren

Schilderij van Ruud Spil

Vanaf de achttiende eeuw verloren heel wat jaarmarkten hun dominante rol, dat tijdens de industriële negentiende eeuw nog versnelde. Een eeuw waarin spoorwegen en stoomschepen het transport sneller en goedkoper maakten en er betere communicatiemogelijkheden kwamen. Daarnaast nam het aantal weekmarkten en winkels toe, ook op het platteland, en groeide de handel in vee uit tot een continue, dagelijkse bedrijvigheid. De veestapel nam vanaf de jaren 1880-1890 in sterke mate toe en een aanzienlijk deel van de koop en verkoop van vee werd overgenomen door veehandelaars en kooplieden, die al snel een sleutelfunctie innamen.

Veestapel onder de loep

Een aantal jaarmarkten bleef toch bestaan en verstevigde haar positie. Op sommige plaatsen kreeg de veemarkt zelfs meer aandacht. Dat had vooral te maken met een aantal algemene landbouweconomische ontwikkelingen. In de Alblasserwaard en de Vijfheerenlanden moesten vanaf 1870/80 de boeren door de ontwikkelingen in hun branche op zoek naar meer rendabele activiteiten. In een tijd van twintig á dertig jaar ontpopte de veeteelt zich tot een belangrijke economische bezigheid. Het in die tijd opgerichte ministerie van Landbouw wilde de veeteelt op een moderne manier organiseren op het gebied van hygiëne, veevoeding en rasveredeling. De weekmarkten en de bijbehorende prijskampen waren hiervoor zeer geschikt.

E.A. Langeveld: Veemarkt te Laren.

GOED BEZIG

Een prijskamp was omstreeks 1900 een belangrijk sociaal evenement en daarom ideaal om als voorbeeldfunctie te fungeren. Tijdens de wedstrijden kon men zien wie 'goed bezig' was. Die veetelers werden in de bloemetjes gezet, in de hoop dat ook andere boeren hun methodes zouden navolgen.

De deelnemende dieren werden vooraf geklasseerd op basis van een beoordeling van hun uiterlijk (model) en bewegingen (gangen). Pas later zouden ook productieve aspecten, zoals melkgift en vleesopbrengst, een doorslaggevende rol gaan spelen.

Na de Tweede Wereldoorlog en zeker vanaf de jaren 1960-1970, kregen de meeste jaarlijkse veemarkten en prijskampen het moeilijk. Tal van initiatieven verdwenen door de sterke afname van het aantal landbouwers en veetelers. Verder moesten de organisatoren met steeds meer regels en voorschriften rekening houden. Ook de schaalvergroting in de veeteeltsector speelde een rol. De gemiddelde vee-stapel evolueerde na de oorlog van een vijftiental runderen naar honderd en meer vandaag. Telers sloten bovendien veel vaker rechtstreeks contracten af met slachthuizen, vleesverwerkende bedrijven en groothandelaren.

TONEELVOORSTELLING

Boerderij & Erf AKV ondersteunt dit mooie initiatief van Agrarisch Erfgoed Nederland, voor een toneelvoorstelling, zoals ook elders plaatsvindt. Bij ons in de streek gaat dit gebeuren in de Krimpenerwaard. Onderstaand nadere informatie. Het bestuur van B&E AKV hoopt dat dit een groot succes gaat worden.

BOERDERIJ IN DE BUURT toneelvoorstelling over nieuwe kansen op het platteland	INFORMATIE
	Op het melkveebedrijf van de Familie Aantjes, Bonrepas 2 in Vlist is er op zaterdag 17 november 2018 een voorstelling van ongeveer 1,5 uur. Aanvang 19.30 uur en vooraf is er vanaf 18.15 uur gelegenheid het bedrijf te bezoeken. Ontvangst vanaf 19.00 uur met koffie, thee en koek.

De entree bedraagt € 10,-- per persoon en kaartje zijn te bestellen

- via www.ticketkantoor.nl/shop/bldb-vlist
- per email bij info@agrarischerfgoed.nl

Wacht niet te lang, want het aantal plaatsen is beperkt.

OPSTARTEN PROJECTEN

INLEIDING

Intussen is er daadwerkelijk een begin gemaakt met het opstarten van de nieuwe projecten, die Boerderij & Erf AKV onder handen heeft. Enerzijds zijn die projecten bedoeld om de er aan gekoppelde doelstellingen te bereiken, maar tegelijkertijd ook heel goed om Boerderij & Erf AKV meer in de publiciteit brengen. Want met enige regelmaat merken we dat er velen – te veel – zijn die helemaal geen weet hebben van het bestaan van onze stichting. Daarmee missen zij wat, maar ook wij!

DIGITALISERINGSPROJECT

Bij het project Digitalisering ten behoeve van de Beeldbank zal worden gestart met een pilot, waaruit duidelijk gaat worden hoe we dit precies gaan aanpakken. Het eindresultaat van dit project moet zijn dat we alle huidige en voormalige boerderijen in het hele werkgebied (Alblasserwaard, Krimpenerwaard en Vijfheerenlanden) in kaart brengen. Dat wil zeggen dat er een foto van moet zijn, een adresaanduiding en dat dit alles in een openbaar toegankelijke beeldbank moet komen.

PROJECT VRIJKOMENDE AGRARISCHE BEBOUWING

Bij het Project Vrijkomende Agrarische Bebouwing (VAB) willen we alle ruilverkavelingsboerderijen registreren (plaats, adres en foto) en vervolgens gaan inventariseren hoe hun levensverwachting als boerenbedrijf is en dan in enkele daartoe geschikte gevallen een ontwikkelplan maken voor een voortbestaan als er geen boerenbedrijf meer in is gevestigd. Voorbeelden, die in de praktijk als maatwerk kunnen worden overgenomen.

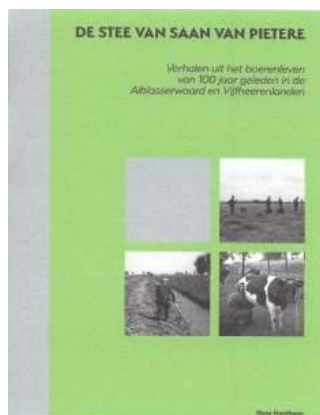
LEADERSUBSIDIE

Het al eerder opgevatte idee om opnieuw gebruik te maken van een bijdrage uit Brussel om de belangrijke doelstellingen van onze stichting te kunnen verwezenlijken, blijft onverminderd bestaan. De boerderijen in onze streek komen in te grote getale voor om er zomaar aan voor bij te gaan.

VRIJWILLIGERS

Bij de realisatie van de projecten is de inzet van vrijwilligers onontbeerlijk. U kunt zich al aanmelden. Laster volgen er gerichte wervingsacties. Boerderij & Erf AKV rekent op u.

BOEK DE STEE VAN SAAN VAN PIETERE

Verhalen over het boerenleven van Hans Mouthaan en oude zwart-wit foto's over het boerenwerk zijn gebundeld in een nieuwe publicatie van Boerderij & Erf. Het boek kost € 14,95 en is verkrijgbaar in de boekhandel, bij de Stichting Boerderij & Erf en bij Museum De Koperen Knop. Voor bestellingen of inlichtingen: secretariaat@boerderijenerf.nl, telefoon 0184-661425 of 06-53759618. Zie voor informatie over de stichting www.boerderijenerf.nl.

Daarnaast zijn er bij de stichting nog enkele andere boekwerken te koop. Voor meer informatie kunt u kijken op de website.

EXPOSITIE DENKEND AAN HOLLAND

Nog tot en met 1 december 2018 is in Museum De Koperen Knop deze expositie te zien, waarin de bezoeker tal van raakvlakken zal ervaren met de boerderij en alles wat daarmee te maken heeft.

Het museum is open van dinsdag t/m vrijdag van 13.00-17.00 uur en op zaterdag van 11.00-17.00 uur.

KOOL & VAN DEN TOREN

- deskundig
- vertrouwd
- persoonlijk

Dé makelaardij van de Alblasserwaard

Dorpsstraat 65a 2969 AD Oud-Alblas | 0184-691565 | info@koolvandentoren.nl

WWW.KOOLVANDENTOREN.NL

UITSMIJTERS

Kastanjes... herfsttijd. De laatste weken was het zoeken van kastanjes weer een alledaagse gebeurtenis

De Koning & Witzier
dé makelaars voor vrijstaand wonen

WIJ ZIJN ALS MAKELAAR GESPECIALISEERD IN "VRIJSTAAND WONEN"

Regelmatig verkopen wij ook monumentale boerderijen. Wij vinden het belangrijk dat een koper "gevoel" heeft bij de aankoop van zo'n boerderij. Als koper en verkoper samen belangstelling hebben voor oude details, is een voorspoedige verkoop vaak het resultaat.

Wilt u uw boerderij verkopen?
Neem dan vrijblijvend contact met ons op.

De Koning & Witzier
dé makelaars voor vrijstaand wonen

Oosteinde 32, 3466 LB Waarder
Telefoon 0348 - 502 224
Westwal 34, 4141 AP Leerdam
Telefoon 0345 - 599 394

www.koningwitzier.nl

Herfsttijd: de koeien op stal. Hider nog in een ouderwetse stal.

Detail van een versiering op een speelwagen.

Lakerveld
ingenieurs- & architectuurbureau

herbestemming
restauratie
renovatie
nieuwbouw

ROOZWIJDE 15F • 4026 PL NOORDWIJK • T 0183 36200 • I info@lakerveld-rooizwijd.nl
K.v.k. | Roosterveld 2507711 • Bnkboeken 30 49 04 572 • IBAN NL56 8400 0301 9045 73 • BIC RABO21

WWW.LAKERVELD-ROOIZWIJK.NL

REDACTIE & SAMENSTELLING
Dick de Jong - Bureau Tekstwerk

REDACTIEADRES:
Buitendams 51 3371 BA Hardinxveld-
Giessendam 06-22845889 djtekst@planet.nl
www.bureautekwerk.nl

FOTO'S
Collectie Boerderij & Erf AKV, Bureau
Tekstwerk en anderen.

BOERDERIJ & ERF
alblasserwaard - vijfheerenlanden

secretariaat: Sluis 57 2964 AT Groot-Ammers
0184-661425 06-53759618
secretariaat@boerderijenerf.nl www.boerderijenerf.nl